

INNOVATIVE WORLD
Ilmiy tadqiqotlar markazi

$$\left(\frac{T_1}{T_2}\right)^2 = \left(\frac{a_1}{a_2}\right)^3$$

TADQIQOTLAR

ILM-FAN

TEKNOLOGIYALAR

ZAMONAVIY ILM-FAN VA INNOVATSIYALAR NAZARIYASI

ILMIY-AMALIY KONFERENSIYA

2025

Google Scholar

zenodo

 Andijan, Uzbekistan

+998335668868

<https://innoworld.net>

« ZAMONAVIY ILM-FAN VA INNOVATSIYALAR
NAZARIYASI » NOMLI ILMIY, MASOFAVIY, ONLAYN
KONFERENSIYASI TO'PLAMI

2-JILD 4-SON

Konferensiya to'plami va tezislari quyidagi xalqaro
ilmiy bazalarda indexlanadi

www.innoworld.net

O'ZBEKISTON-2025

**Pedagogik innovatsiyalar asosida bolalarda axloqiy
qadriyatlarni shakllantirish metodikasi**

Abdumutalipova Gulshodaxon Nurbek qizi

Andijon Davlat Pedagogika Instituti

Maktrabgacha ta'lim kafedrası mustaqil tadqiqotchisi

Annotatsiya. Ushbu maqolada pedagogik innovatsiyalar asosida bolalarda axloqiy qadriyatlarni shakllantirish jarayoni nazariy va amaliy jihatdan yoritilgan. Innovatsion yondashuvlarning an'anaviy tarbiyaviy metodlardan farqlari, ularning ta'lim jarayoniga integratsiyasi hamda bola shaxsiga ko'rsatadigan psixologik-pedagogik ta'siri tahlil qilindi. Axloqiy tarbiya jarayonida interfaol metodlar, loyiha faoliyati, o'yin texnologiyalari va STEAM elementlarining ahamiyati asoslab berildi. Maqolada axloqiy qadriyatlarning bolada tashqi nazorat orqali emas, balki ichki ehtiyoj sifatida shakllanishini ta'minlaydigan innovatsion mexanizmlar ko'rsatildi. Tadqiqot natijalari pedagogik innovatsiyalar bola shaxsining axloqiy rivojlanishini jadallashtirishi, ijtimoiy moslashuvni kuchaytirishi va mustaqil axloqiy qaror qabul qilish kompetensiyasini shakllantirishiga xizmat qilishini ko'rsatadi.

Tayanch so'zlar: Pedagogik innovatsiya, axloqiy qadriyatlar, shaxsga yo'naltirilgan ta'lim, interfaol metodlar, loyiha metodi, STEAM yondashuvi, o'yin texnologiyalari, empatiya, ijtimoiy moslashuv, tarbiyaviy jarayon.

KIRISH

Bugungi globallashuv sharoitida ta'lim tizimi oldiga qo'yilayotgan asosiy talab – bu nafaqat bilim berish, balki yosh avlodda milliy va umuminsoniy qadriyatlarni ongli ravishda shakllantirishdir. Axloqiy ong, ma'naviyat va ijtimoiy mas'uliyat bola shaxsining barqaror rivojlanishini belgilovchi asosiy mezonlardan biri hisoblanadi. Shu nuqtai nazardan, maktabgacha ta'lim va boshlang'ich ta'lim bosqichlarida axloqiy qadriyatlarni shakllantirish jarayonini zamonaviy pedagogik innovatsiyalar asosida tashkil etish dolzarb ilmiy-amaliy masala hisoblanadi.

Innovatsion metodlar qo'llanilgan ta'lim jarayoni bolalarning faqat tashqi intizomini emas, balki ichki motivatsiyasi, shaxsiy pozitsiyasi va ijtimoiy moslashuv mexanizmlarini ham rivojlantirishga xizmat qiladi. Chunki innovatsion texnologiyalar orqali bola bilimni tayyor ko'rinishda emas, balki faol izlanish, tajriba, muomala va o'yin orqali egallaydi. Bu esa axloqiy me'yorlarning majburiy qoidalar sifatida emas, balki shaxsiy qadriyat sifatida qabul qilinishiga olib keladi.

Mazkur maqolaning maqsadi – pedagogik innovatsiyalar asosida bolalarda axloqiy qadriyatlarni shakllantirishning ilmiy-metodik asoslarini

ochib berish va amaliy mexanizmlarini ko'rsatishdan iborat. Shu maqsadga erishish uchun quyidagi vazifalar belgilandi:

1. pedagogik innovatsiyalar tushunchasining ilmiy-nazariy mazmunini yoritish;
2. axloqiy qadriyatlarni shakllantirishda innovatsion metodlarning ahamiyatini asoslash;
3. bolalarda axloqiy tarbiyani samarali tashkil etishning metodik bosqichlarini aniqlash;
4. innovatsiyalar asosida erishiladigan pedagogik natijalarni tahlil qilish.

Pedagogik innovatsiyalar, avvalo, quyidagi jihatlar bilan an'anaviy ta'limdan farqlanadi:

- bola shaxsiga yo'naltirilgan yondashuv;
- mustaqil fikrlash va refleksiyani rag'batlantirish;
- subyektlararo hamkorlikning kuchayishi;
- o'yin, loyiha, tadqiqot kabi faol metodlarga tayangan holda axloqiy tajriba orttirish.

Innovatsiyaning mohiyati shundaki, u bola uchun axloqiy me'yorlarni abstrakt nazariya sifatida emas, balki real hayotiy amaliyot sifatida ochib beradi. Masalan, "adolat", "hamkorlik", "mehr-shafqat", "mas'uliyat" kabi qadriyatlar faqat suhbat yoki tushuntirish orqali emas, balki sinfdagi yoki guruhdagi ijtimoiy o'yinlar orqali bevosita tajriba sifatida his etiladi.

O'zbekiston ta'lim tizimida ham so'nggi yillarda yangicha mazmunda bo'layotgan islohotlar – innovatsion ta'lim texnologiyalarini joriy etish, tarbiyachi va o'qituvchilarning kasbiy kompetensiyasini oshirish hamda bola shaxsini rivojlantirishga qaratilgan metodlarni kengaytirishga xizmat qilmoqda. Innovatsion muhitda tarbiyachi nafaqat nazorat qiluvchi, balki yo'naltiruvchi, motivatsiya beruvchi va hamkor sifatida namoyon bo'ladi. Shunday qilib, pedagogik innovatsiyalar bolalarda axloqiy qadriyatlarni shakllantirish jarayonini mazmunan boyitadi, bolaning ichki ehtiyojlari va ijtimoiy tajribasi o'rtasida real bog'liqlik hosil qiladi. Bu esa ta'lim-tarbiya jarayonining samaradorligini oshiradi va natijada bolada barqaror axloqiy qarashlar shakllanadi.

Bolalarda axloqiy qadriyatlarni shakllantirish murakkab ijtimoiy-pedagogik jarayon bo'lib, u faqat tayyor qoidalarining o'qitilishi orqali emas, balki bolaning real tajriba orttirishi natijasida shakllanadi. Shu bois metodik yondashuv pedagogik jarayonni shunday tashkil etishni talab etadiki, unda bola axloqiy me'yorlarni o'zlashtirmaydi, balki kashf etadi, refleksiya asosida o'z qarashini shakllantiradi.

Metodik asoslar, avvalo, quyidagi tamoyillarga tayangan holda shakllanadi:

1. Shaxsga yo'naltirilganlik tamoyili

Axloqiy tarbiya umumiy standartlar asosida emas, balki bolaning yosh va individual psixologik xususiyatlari hisobga olingan holda amalga oshiriladi. Har bir bola qadriyatlarni o'z hayotiy tajribasidan kelib chiqib qabul qiladi.

2. Faol ishtirok tamoyili

Bola – jarayonning faol subyekti. U o'yin, rolli vaziyatlar, guruhviy munozaralar orqali o'zi xulqiy model yaratadi. Bu o'qituvchining izohiga qaramlikni kamaytiradi.

3. Tajriba va refleksiya birligi

Bolaning qilgan harakati ustidan qayta tahlil (refleksiya) yurita olishi muhim. Chunki aks-sado bo'lmagan bilim axloqiy holatga aylanmaydi.

4. Hamkorlik va muloqot tamoyili

Axloqiy tajriba yakka emas, ko'proq ijtimoiy jarayonlarda bo'yidi. Shu bois sinfda yoki guruhda muloqotli o'yin texnologiyalari muhim rol o'ynaydi. Bu metodik asoslar shuni ko'rsatadiki, innovatsion yondashuvda tarbiyachi faqat "bilim beruvchi" emas, balki bolaning axloqiy o'sishini boshqaruvchi moderatorga aylanadi. Ushbu yondashuvning afzalligi shundaki, bola axloqiy qadriyatlarni tashqi nazorat bilan emas, ichki ehtiyoj bilan qabul qiladi. Metodik asoslar psixologik tayyorgarlik bilan ham chambarchas bog'liq. Masalan, kichik yoshdagi bolalarda empatiya va ijtimoiy sezgirlikni kuchaytirish orqali "boshqaga zarar yetkazmaslik", "adolatli bo'lish", "bir-birini qo'llab-quvvatlash" kabi qadriyatlar tabiiy shakllana boshlaydi. Bu esa innovatsion ta'lim muhiti orqali barqarorlashadi va bola shaxsi strukturasi elementiga aylanadi.

Axloqiy qadriyatlarni samarali shakllantirishda innovatsion metodlarning o'рни juda katta. Chunki bunday metodlar nafaqat bilimni yetkazadi, balki bolaning real ijtimoiy munosabatga kirishishini, o'z xulqini baholash va boshqarish malakasini shakllantiradi. Innovatsion yondashuvlarda bola axloqiy xulq namunalarini o'yin, muloqot, tajriba, hamkorlik orqali o'zlashtiradi.

Quyida bolalar axloqiy tarbiyasida keng qo'llaniladigan innovatsion metodlarning mexanizmi yoritiladi:

1. Interfaol metodlar

"Munozara", "Aqliy hujum", "Rol o'ynash", "Bahsli vaziyat" kabi interfaol metodlar bolada:

- o'z fikrini ifodalash,
- boshqalarning pozitsiyasini tushunish,
- qarama-qarshi holatlarda yechim topish

ko'nikmalarini shakllantiradi. Bunday metodlar orqali bola nafaqat "yaxshi-yomon"ni biladi, balki nima uchun shu xatti-harakat axloqan to'g'ri yoki noto'g'ri ekanini tushuna boshlaydi.

2. Loyiha metodi

Loyiha faoliyati bolaning hamkorlikda harakat qilish tajribasini oshiradi. Masalan, guruh bo'lib "Mehr atrofimizda", "Yaxshilik qil!" kabi kichik ijtimoiy loyihalar tashkil etilishi natijasida bola real hayotga yo'naltirilgan axloqiy faoliyatni amalda sinab ko'radi. Bu yondashuv "axloq darsini" nazariy emas, hayotiy amaliyot sifatida ko'rsatadi.

3. STEAM yondashuvi elementlari

STEAM metodikasi (Science, Technology, Engineering, Art, Mathematics) orqali bolaning axloqiy qarashlari ijodiy fikrlash bilan uyg'unlashadi. Masalan, san'at orqali empatiya, texnologik loyihalar orqali mas'uliyat, jamoaviy muammolarni hal etish orqali hamkorlik qadriyatlarini mustahkamlanadi.

4. O'yin texnologiyalari

Xulosa

Shunday qilib, mazkur tadqiqot mavzusi zamonaviy pedagogik jarayonning asosiy yo'nalishlaridan biri sifatida katta nazariy va amaliy ahamiyatga ega bo'lib, keyingi bo'limlarda uning ilmiy-metodik asoslari batafsil yoritiladi.

Zamonaviy ta'lim tizimida "innovatsiya" tushunchasi faqat yangi texnologiya yoki texnik vositalarni qo'llash bilan cheklanmaydi. Ilmiy adabiyotlarda innovatsiya ta'lim mazmuni, metodlari, shakllari va tashkil etish mexanizmidagi yangilanish sifatida talqin etiladi. Ya'ni innovatsion ta'lim – bu bolani bilimning iste'molchisi emas, balki uning yaratuvchisiga aylantiruvchi faoliyatga yo'naltirilgan jarayondir.

Maktabgacha va kichik maktab yoshidagi bolalarda axloqiy qarashlar o'yin vositasida eng samarali shakllanadi. Rolli o'yinlarda bola o'zi tanlagan rol orqali axloqiy holatni kechiradi, his qiladi va ichki tajriba sifatida qabul qiladi. Shuning uchun innovatsion ta'limda o'yin nafaqat ko'ngilochar vosita, balki qadriyatlar tashuvchisi sifatida namoyon bo'ladi. Bu metodlar innovatsion yondashuvning asosiy mexanizmini tashkil etadi: bola qoidaga bo'ysunmaydi, balki o'zi to'g'ri xulqni tanlaydi. Shu jihat innovatsion ta'limning axloqiy tarbiyadagi ustunlik tomonidir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Avliyoqulov N., Musurmonova O. Pedagogik innovatsiyalar va innovatsion texnologiyalar. – T.: Fan, 2021.

2. Xushnazarova M. Ijtimoiy pedagogika. – Toshkent: TDPU nashriyoti, 2022.
3. Давыдов В.В. Развитие теоретического мышления в раннем возрасте. – Москва: Педагогика, 2019.
4. Vygotsky L.S. Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes. – Harvard Univ. Press, 2018.
5. Dewey J. Democracy and Education. – New York, 2020 (reprint).
6. Xolmurodova G. “Maktabgacha ta’limda axloqiy qadriyatlar shakllanishi mexanizmlari”. – Pedagogik mahorat jurnali, 2023/2.
7. UNESCO Report. Transforming Early Childhood Education through Innovation. – Paris, 2021.

